

Wandkleed 'Aalsmeer', 50 jaar oud

Dit jaar viert het wandkleed 'Aalsmeer' haar 50ste verjaardag. In dit artikel kijkt ontwerpster Henny Weima terug op die 50 jaar. Hoe en waarom ontstond dit kleed? Was het een idee van een Doopsgezinde zusterkring? Of kwam het vanuit haarzelf? Op een of andere manier was het er gewoon. Nu, ter gelegenheid van deze verjaardag duikt ze in haar archieven om voor 'Oud Nuus' het volledige verhaal te kunnen vertellen. Vele draadjes en garens knoopt ze daarvoor aan elkaar waarbij het in elk geval duidelijk wordt dat er vele vrouwelijke handen aan dit 'kleed in appliquétechniek' gewerkt hebben.

1971 Ko Goebel en het Topsvoorthuis

Walviskaken in appliquétechniek

De eerste aarzelende steken

De eerste aarzelende steken worden eind 1970 in het doek gezet door een paar vrouwen van een zusterkring van de Doopsgezinde gemeente. Daaraan voorafgaand maak ik een aantal schetsen van Aalsmeerse huizen en berglandschappen, in groot en klein formaat. Met hier en daar een tekst als 'De mens zoekt zijn hogere ik' in een hoek gekrabbeld. Op een foto van een avond bewegingsexpressie in de zaal van jongerencentrum 'de Binding' is op de achtergrond een grote schets te zien van een openbrekend berglandschap. Die schets heb ik daar à l'improviste op de muur geplakt om 'uit te proberen', want het is de plek waar het doek zal komen te hangen. In dat getekende proeflandschap loopt zelfs nog een herder met schapen rond, maar die zijn later, in de definitieve versie, geheel verdwenen. Na deze voorbereidingen spelden we op een linnen doek de op transparant papier getekende schetsen. Het is even een heel moeilijk begin, dat grote lege doek, dat bewerkt moet worden. Maar een paar vrouwen durven het aan, met Ko Goebel, Jel de Jonge en Annie Maarsen-de Boer aan kop. Zo zie je op een foto Ko Goebel in een hoekje van het grote lege kleed bezig met het Topsvoort-huis met de walviskaken. **Juni 1971** bericht het Doopsgezinde blad 'Levenslicht':

“OPROEP aan handwerkende vrouwen in onze gemeente! Enige maanden geleden is er een werkgroepje gestart, dat zich bezighoudt met het maken van een wandkleed. Het is de bedoeling dat dit kleed dat de afmetingen heeft van ongeveer 2 bij 3 meter, in de grote zaal van 'de Binding' komt te hangen. Na een moeilijke start komt er nu langzamerhand lijn in het te verrichten werk.

Het ontwerp bestaat uit 2 soorten technieken. De onderste rand (karakteristieke punten van Aalsmeer) wordt uitgebeeld in een zeer vaste vooruitgestippelde techniek (wereld / horizontale lijn) met lapjes en borduurwerk. Het bovenste gedeelte stelt de gelijkenis voor van de goed herder. Dit moet in een veel

lossere techniek (geestelijk leven / verticale lijn) uitgevoerd worden in lapjes en steken. Elke dinsdagmiddag komen er een paar vrouwen bijeen om aan het kleed te werken. Men is o.a. begonnen aan het Topsvoorthuisje, het gemeentehuis, kassen en bloemperken. Ook is er een begin gemaakt met het bovenste gedeelte van het kleed (bergen). Daar we echter de zomer tegemoet gaan zijn er steeds te weinig vrouwen. We zouden graag veel meer hulp hebben (nu we door de beginmoeilijkheden heen zijn) om dit kleed in niet zo'n lange tijd tot een goed einde te brengen. (-) Wie belangstelling heeft voor dit project geve zich op bij Henny Weima, Uiterweg 54, tel.24445."

1970 Getekend proeflandschap in de Binding zaal

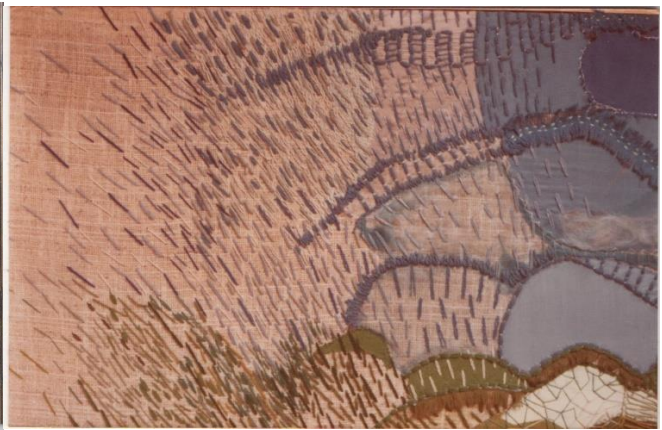

De gelijkenis van de goede herder (schets)

Stoffes en wolletjes, het kleed groeit

Na de oproep in 'Levenslicht' melden zich meer handwerksters aan en gaan we voluit aan de slag. Iedereen verzamelt specifieke stofjes en wolletjes om bepaalde onderwerpen van het kleed zo goed mogelijk te kunnen weergeven. Zo neemt Ko Goebel voor het uitwerken van de Aalsmeerse kassen stukjes stof van haar trouwjurk mee. Zij is echt een textielkunstenaar. Ik hou me meer bezig met de abstractere bovenkant van het doek. Aan de zijkanten, links en rechts, moeten geborduurde krijstrepn komen, abstracte vegen, die zich langzamerhand, naar het midden toe verdichten tot een concreet landschap. Het is mijn klus om met de onbewegelijke techniek van het borduren beweging te suggereren. Ik word dan geregeld tot de orde geroepen door de dames, ho ho het is geen tekenen of schilderen, je trekt het hele doek samen, uithalen die boel! Ik, op mijn beurt, grijp in als onder de handen van een van hen huize Dahlia Maarse buitenproportioneel is uitgedijd. Een prachtig stukje werk, maar te groot voor het geheel, dus uithalen en overnieuw. Zo zijn er heel wat moeilijkheden te overwinnen, maar het plezier blijft. Al werkende wordt iedereen lossere en lossere en groeit het kleed en wij groeien met haar mee. Iedereen heeft daarbij zijn eigen inbreng. Uiteindelijk werken we (de kerngroep van 3 vrouwen, een wisselend aantal vrijwilligsters en ikzelf) met elkaar drie jaar lang, een middag per week, aan het kleed. November **1973** wordt het officieel aangeboden met een prachtige preek van Ds. Sipkema. Hij beschrijft, op zijn eigen onnavolgbare wijze, het kleed als volgt: *"Er zijn drie wandkleden – het kleed, dat God heeft geschapen – het kleed, dat de mens maakt en dat eigenlijk een afspiegeling is van die schepping – en het kleed, dat de mensen maken door hun daden, op welke wijze ze met elkaar omgaan."* Zo was het inderdaad, deze samenwerking,

het was heel inspirerend om met elkaar dit werkstuk te maken. Ik noem nog een keer de namen van dit groepje vrouwen, de moeders van het kleed, de namen die ik mij herinner: Ko Goebel, Jel de Jonge, Annie Maarse-de Boer, Alie Klein, Alberdien Maarsse, Jellie Barendsen, Adri Otto, Mat Eveleens.....

1973 En het kleed dat de mensen maken - ds. Sipkema Geborduurde krijstrepen / detail links boven

Het openbrekende landschap, de onthulling

Tijdens de onthulling van het kleed op 18 november 1973 benoemt Ds. Sipkema het openbrekende landschap op het doek als een *'uitnodigend landschap'*, *'een bemoedigend vergezicht'*, *'een nieuw Aalsmeer, een nieuw perspectief'*, al deze benamingen wellen die ochtend bij hem op. Hij onderbouwt dit met behulp van een tekst van André Gide, die luidt: *'Ik houd van verleden en heden, maar ik verkies de toekomst.'* Ds. Sipkema: *"De ontwerpster en de groep handwerksters houden van Aalsmeer zoals het is gegroeid in het verleden en zoals het nu is: een vriendschap tussen natuur en cultuur; naast de oude huizen ook het gemeentehuis. De herfst-, winter-, lente- en zomerboom zijn alle aanwezig. Maar in het kleed is ook ruimte opgehouden voor het tweede deel van het citaat van Gide: kiezen voor het perspectief, het uitnodigende landschap. Er is niet alleen een Uiterweg, maar ook een uitweg."* Tot zover deze hoopvolle en poëtische visie van dominee Sipkema. In latere ontwerpen kwamen bij mij ook altijd dit soort thema's terug: de werkelijkheid, die zich achter de dingen bevindt, de spanning tussen *vorm* en *inhoud*.

Het openbrekende landschap kan natuurlijk ook, heel bijbels, beschreven worden als:

'de nieuwe hemel en de nieuwe aarde'. Niet de hemel in het hiernamaals willen bereiken, maar hier en nu, op aarde. De zon die het wereldse landschap verwarmt en inspireert, de hemel, die op aarde komt. Zo zijn er allerlei interpretaties mogelijk.

Een - nu vergeeld - artikel uit de Aalsmeerder Courant uit die tijd heeft als kop *'Geboorte wandkleed nu een feit.'* Daarin wordt ook gewag gemaakt van deze feestelijke onthulling: *"Kerkeradsvoorzitter G.Kooy sprak een woord van dank uit voor de groep handwerksters en ontwerpster Henny Weima. Hij zei ondermeer dat het voor deze laatste wel een heel bijzonder moment moest zijn nu haar gedachten op deze manier waren vastgelegd en vorm gekregen hadden."* In het zelfde artikel attendeert men de lezers ook op de kleine expositie die nog enkele weken te zien is in het Bindinggebouw: *"...er zijn handwerkstukken te zien van mevr. K. Goebel, mevrouw A. Maarsen en mevrouw J. de Jonge, verder enige aquarellen van Henny Weima en schetsen, werktekeningen en foto's van het wandkleed."*

Wat je ziet:

onderkant v.l.n.r.: CAV-gebouw, een praam met bloemen, veilingkarren, de Aardbeienbrug, kassen, *Dahlia Maarse* (Historische Tuin), de Westeinderplas, Korenmolen *De Leeuw*, kassen, bloembedden, de Doopsgezinde kerk, de winkel van Mantel, het Leeuwenstein-bruggetje op de Uiterweg, oude lantaarns, de ophaalbrug op het Raadhuisplein, Gemeentehuis (arch. Berghoef), huis *Topsvoort* (met walviskaken) en het (halve) huis van de Bijen.

bovenkant Berglandschap dat openbreekt door een baan ZON licht voortkomend uit dak van de Doopsgezinde gemeente (arch. J.F. Staal)

Versleten draden en losse stukjes stof, de restauratie

In mijn archief vind ik niet veel foto's of artikelen uit **de jaren na 1973**, het jaar van de onthulling. Dat komt natuurlijk, omdat ik zelf lange tijd buitenslands ben geweest. Ik vind een paar foto's van gasten die echt voor het kleed poseren en foto's in *Levenslicht* van mensen die juist niet poseren, maar met van alles en nog wat bezig zijn en waarbij ongemerkt op de achtergrond een stukje lucht, huis of boom zich laat zien. Net alsof het kleed zegt, ik ben er nog hoor. In die ruim twintig jaar, wisselt het kleed ook een paar keer van muur in de Bindingzaal om uiteindelijk in de gang van de nieuwe aanbouw te belanden. Curieus is een artikel in de Aalsmeerder courant d.d. 4 maart 1977, met als kop '*De Binding is niet doopsgezind, het is een open jongerencentrum*', met als illustratie een foto van het wandkleed met als bijschrift: "*Een wandkleed gemaakt door leden van de Binding*". Dat is natuurlijk in het kader van de subsidieverstrekking zo gepresenteerd, maar wel grappig om je een groepje jongeren voor te stellen dat zich met lapjes, naald en draad in stille concentratie over het kleed buigt. Toch wordt dat ook werkelijkheid. In **2007** is het tijd voor een grote restauratie. Deze wordt uitgevoerd door een aantal leden van kring JoB, weliswaar geen jongeren, maar toch jonge moeders, te weten: Jeannette Heil, Herma Hanssen, Ellen Piet, Marnel de Haan, Laura Dekker, Agnes van Leeuwen en Mieke Maarse. Op dat moment, 34 jaar later, is het opnieuw heel prettig om met dit sympathieke groepje vrouwen, waaronder kleinkinderen van het originele groepje uit 1970, aan de restauratie te werken. Herma Hanssen schrijft in '*Levenslicht*' maart 2007, hoe ze een en ander aan zullen pakken: "*Enkele leden van kring JoB hebben zich op het restauratieproject gestort en zijn iedere dinsdagmiddag ijverig met naald en draad in de weer, ook deze keer onder begeleiding van Henny Weima. Eerst vervangen we de versleten draden en zetten we losse stukjes stof weer vast. Vervolgens moet het kleed voorzichtig afgeborsteld worden en kan de stofzuiger (heel voorzichtig) verder het ergste stof wegnemen. Daarna wordt het wandkleed uit het frame gehaald en gestoomd. Ondertussen moet ook het frame vervangen worden, daar enkele latten gebroken zijn. Als het goed is, ziet het kleed*

er na restauratie weer een stuk helderder en frisser uit. We hopen er daarna een goede bestemming voor te vinden”. Aan het einde van het jaar wordt toch besloten om het kleed niet uit het frame te halen en naar een stomerij te brengen. Wij durven dat niet aan, vinden het kleed eigenlijk voldoende opgeknapt. Dit ook op aanraden van een textielrestaurator van het Amsterdam(s Historisch) Museum die ons van advies dient. Een enkel stukje van het kleed wordt nog met de hand schoongemaakt en het frame wordt verstevigd.

2007 vlnr : Marnel, Jeannette, Herma, - RESTAURATORS - Henny, Laura

Een schilderachtig dorp, met een vredeskleed als boegbeeld

Tot nu toe is dit verhaal over het wandkleed een Doopsgezind verhaal. Dat verandert in **2008**, niet gepland maar toevalligerwijs verlaat het kleed haar doperse omgeving. In dat jaar zijn Jan Willem de Wijn (schrijver) en Jan Ran (fotograaf) van Oud Aalsmeer bezig met de voorbereidingen voor het boek 'Een schilderachtig dorp'. In eerste instantie moet dit een boek worden van schilderwerken van wat oudere signatuur. Annefie van Itterzon, toenmalig cultureel adviseur van KCA (Stichting Kunst en Cultuur), voorziet hen echter ook van informatie over werk van eigentijdse Aalsmeerse kunstenaars. Al gauw wordt daarom door Jan Ran ook het kleed in de Doopsgezinde kerk gefotografeerd om deel uit te gaan maken van het boek. Het is echter helemaal niet de bedoeling om het kleed daar ook weg te halen voor de gelijknamige tentoonstelling in het Oude Raadhuis. In de KCA-nieuwsbrief december 2008 schrijft Annefie van Itterzon: *“De samenwerking tussen de beide stichtingen (Oud Aalsmeer en KCA) was uitstekend, maar toch viel het niet mee om de flyer voor de tentoonstelling te ontwerpen. KCA heeft nu eenmaal andere uitgangspunten dan Oud Aalsmeer.*

Die zijn niet op historisch onderzoek of kunstnijverheid gebaseerd. Men zoekt werk dat iets te vertellen heeft, met een bepaalde bezieling en expressiviteit die boven het direct zichtbare uitstijgt. Daarom was in eerste instantie de keuze voor de afbeelding op de poster gauw gemaakt: een wandkleed met een poellandschap, omkaderd door abstracte blauwe lichten en bijbelse vertellingen. Maar ja, “dat landschapje kan overal zijn, dat is toch niet specifiek Aalsmeers?” Uiteindelijk werd gekozen voor een ander wandkleed: ‘Aalsmeer’, met alles erop en eraan. Aan de onderzijde is met een minuscule appliquétechniek het dorp vastgelegd, terwijl daarboven, in arabesken en met een groot gebaar, de lucht openbreekt en een uitnodigend landschap tevoorschijn komt. Een kleed, dat met recht het boegbeeld kan zijn van de tentoonstelling omdat al wat schilderachtig is hier bij elkaar komt.”

Het kleed, dat Annefie in eerste instantie voor haar affiche uitkiest is een wandkleed dat ik altijd het kleine zusje van het grote kleed noem, veel kleiner van formaat, maar ook van Doopsgezinde huize, in

1978 op dezelfde manier gemaakt voor de scheidende predikant Hans Sipkema. Omdat het grote kleed uiteindelijk als boegbeeld van de tentoonstelling wordt gekozen is het nodig dat ze ook echt onderdeel wordt van de expositie in het Oude Raahuis. Met houten frame en al wordt het kleed daarom door de koster, een suppooste en mijzelf vanuit de Doopsgezinde kerk aan de Zijstraat naar het Oude Raadhuis 'gewandeld'. Daar komt het prachtig te hangen in het grootste zaaltje. Het is daar alsof het groene landschap zich openvouwt en ontfermt over alle watertorens, molens, boerderijen en kerken van Aalsmeer. Met recht een vredeskleed, waarin de doelstellingen van zowel Oud Aalsmeer als KCA samen komen.

2008 Henny met kleed voor het Doopsgezinde kerkgebouw Het vredeskleed wordt naar het oude Raadhuis 'gewandeld'.

Het panoramisch wandkleed, een visuele hommage aan het dorp

Beschreef dominee Sipkema in 1973 het kleed op zeer spirituele en filosofische wijze, in 2008 lijkt het wel of cultureel adviseur Annefje van Iterzon het stokje van hem overneemt, maar dan op een flamboyante kunstzinnige manier. Alle artikelen en flyers uit die tijd laten geïnspireerde teksten van haar hand zien, ik citeer een paar voorbeelden daarvan uit de plaatselijke pers: *“Het monumentale kleed kan gezien worden als een visuele hommage aan het dorp, vrijwel alle karakteristieke gebouwen staan erop”* *“De ontwerperster van dit kleed is van mening dat kunst geen nabootsing is, maar gebruikt moet worden om een persoonlijke visie over te brengen. In het kleed vatten elementen uit de realiteit en fantasie en het bijbelse verlossingsmotief haar visie samen.”* *“Het panoramisch wandkleed, de publiekslieveling is tevens boegbeeld van de tentoonstelling omdat het werk met gevoelens van vervoering en melancholie doordringt tot de ziel van Aalsmeer.”* *“Zij behandelt het landschap met broze miniatuurstekes maar op afstand groeit de bewondering voor haar onuitputtelijke verbeelding en vormdynamiek. Het kalme, zwijgende dorp wordt door de ontwerperster uitbundig overkoepeld met glooiende heuvels, besneeuwde bergtoppen en een stralende zon. Speurt de ene bezoeker naar de borduurstekes van dichtbij, de ander peilt naar het wezen van dit openbrekende, Aalsmeerse landschap.”* In mijn archief bevindt zich ook een krantenartikel over de opening van de tentoonstelling in het Oude Raadhuis op 4 december 2008 door burgemeester Litjens. Hij is op dat moment net aangetreden als burgemeester. Als illustratie is er een mooie kleurenfoto bij het artikel geplaatst. Je ziet daarop het kleed met ervoor, vóór de zon, als een soort engel, de jonge burgervader. Het is tijdens deze opening, dat de burgemeester gevraagd wordt wat hij van het idee vindt om voor dit kleed een plaats te vinden in het gemeentehuis. Dat vindt hij wel iets.....

Oude Raadhuis 4 december 2008 : vóór de zon, als een soort engel, de jonge burgervader / Annefje van Itterzon

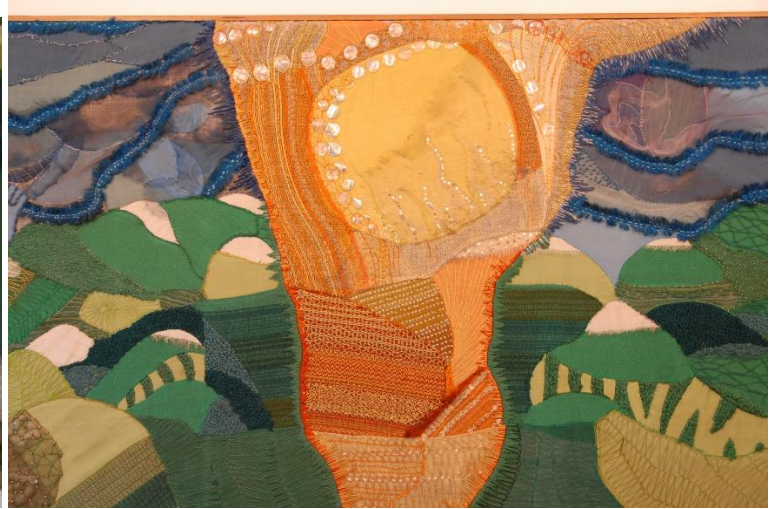
Het kleed gaat weer aan de wandel , met als einddoel de Trouwzaal

In januari 2009, na de tentoonstelling in het Oude Raadhuis, gaat het kleed dus weer ‘aan de wandel’, dit keer wordt het door KCAer Herman Weber en mijzelf het gemeentehuis binnengedragen.

Vervolgens zoeken we, samen met archivaris Peter Boogaard, het gehele gemeentehuis af naar een mooie plek, tevergeefs, we kunnen geen geschikte plaats vinden, er zijn haast geen muren om iets op te hangen in dit - overigens zeer mooie - gebouw van architect ir. Berghoef. Dan slaan we de deur naar de Trouwzaal open en roepen tegelijkertijd uit.....jaaa dit is het, dát is de plek! En iedereen die er vervolgens wordt bijgehaald: de burgemeester, de wethouder van cultuur, de gemeentesecretaris en zo voort beaamt dat. Eind maart krijgt een groep mensen die op een of andere manier betrokken zijn bij het kleed van de wethouder van cultuur, mr J.J. Overbeek een uitnodiging “om op 7 april 2009 een glas te heffen ter gelegenheid van de feestelijke herplaatsing van het wandkleed ‘Aalsmeer’ ”.

Op de uitnodigingskaart is heel toepasselijk een stukje stof gespeld. In de Nieuwe Meerbode d.d. 9 april is te lezen:” In het bijzijn van burgemeester Litjens en andere genodigden knipte wethouder Overbeek het doek voor het wandkleed weg. Het officiële moment werd voorafgegaan door een toespraak die de ontwerpster van het kleed, mevrouw Henny Weima aan de genodigden voorlas over de geschiedenis van het wandkleed.” In het Doopsgezinde blad ‘Levenslicht’ van mei 2009 schrijft Yvonne Lamers ook nog over deze ‘happening’: “Nu hangt het wandkleed, met de afbeelding van het dorp Aalsmeer en daarboven een openbrekend, uitnodigend landschap en een grote zon, in de trouwzaal van het gemeentehuis, waar het zo zeer past en waar het geheel tot zijn recht kan komen. Het wandkleed blijft wel eigendom van de Doopsgezinde gemeente, het is in bruikleen gegeven.”

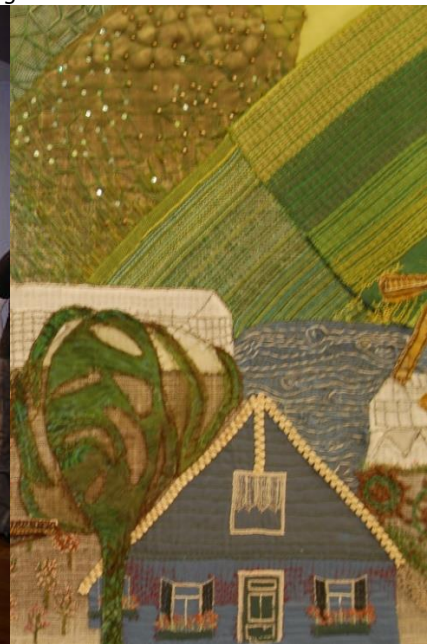

Dahlia Maarse (historische tuin), de Westeinderplas..... 7 april 2009 Openingswoord Trouwzaal

2009 In de trouwzaal, vlnr Frans Janssens (Oud Aalsmeer), Annefje van Itterzon en Herman Weber (KCA), Henny Weima, Jeltje Adema (DGA), Jaap Overbeek

Dahlia Maarse

Aalsmeers cultuurgoed, van Trouwzaal naar Raadskelder

Vele jaren hangt het kleed prachtig op deze rustige locatie. Als je de mooie trouwzaal binnentreedt dan heb je vanuit de verte direct een prachtig zicht op het feestelijke kleed. Dat bemoedigende vergezicht is werkelijk heel toepasselijk in deze zaal waar de trouwambtenaren jaar na jaar hun bruidsparen geregeld moed inspreken. Om maar niet eens te spreken over de stukjes bruidsjurk van Ko Goebel, die in een ver verleden als 'kassen' door haar op het kleed geappliqueerd werden. Inmiddels is het **2020** en zijn we ruim 10 jaar verder en moet de 50-jarige opnieuw verkassen. De trouwzaal is opgeknapt en gaat opnieuw ingericht worden. Jammer genoeg is er in het nieuwe ontwerp geen passende plek meer voor het kleed. Daarom stellen wethouder Wilma Alink-Scheltema en wnd. gemeentesecretaris Joost Dunselman een andere locatie in het gemeentehuis voor. Deze plek is gesitueerd in het souterrain, nabij de fractie- en vergaderruimtes en de ruimte van Oud Aalsmeer. Het is een mooie en veilige plek, maar heeft ook wat minpunten. Zo is het geen publieke plek en ook komt het panoramisch karakter van het kleed minder tot zijn recht. Ondanks dat gaat de Doopsgezinde gemeente toch graag accoord met de nieuwe plek en wordt de bruikleenovereenkomst verlengd.

Daarbij stelt men wel voor aan B & W om op enig moment met alle betrokkenen samen te komen om over dit Aalsmeers cultuurgood van gedachten te wisselen. Wie weet, heeft dit bijzondere kledingstuk, zo vlakbij de burelen van Oud Aalsmeer, misschien nog wel een kans om te zijner tijd een plaats te krijgen in het gedroomde museum bij de Historische Tuin!

Henny Weima

2020 *De nieuwe plek in de Raadskelder*

